

۱۶۷۰۱

<p>تحقیقات اسلامی (نشریج بنیاد دائرة المعارف اسلامی)</p>	<p>مجله</p>
<p>سال اول - سال دوم ۱۳۶۵-۱۳۶۶</p>	<p>تاریخ نشر</p>
<p>۱ سال اول و شماره ۱ سال دوم</p>	<p>شماره</p>
	<p>شماره مسلسل</p>
<p>تهران</p>	<p>محل نشر</p>
<p>فارسی</p>	<p>زبان</p>
<p>پیرس - مترجم هوشنگ اعلم</p>	<p>نویسنده</p>
<p>۱۲ - ۱ صفحه</p>	<p>تعداد صفحات</p>
<p>مقاله ترجمه‌های موجود قرآن کریم به زبانهای گوناگون</p>	<p>موضوع</p>
	<p>سرفصلها</p>
	<p>کیفیت</p>
	<p>ملاحظات</p>
<p>(۴)</p>	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ترجمه‌های موجود قرآن کریم به زبانهای گوناگون

ج. د. پیرسن

ترجمه هوشنگ اعلم

قرآن کریم به بیشتر زبانهای آسیا و اروپا و به چند زبان آفریقایی ترجمه شده است. معروف است که ترجمه‌ای فارسی از قرآن در زمان خلفای در سنین به دست سلمان فارسی انجام گرفت. نیز گفته اند که قرآن کریم در ۱۲۷ به زیر بربری و در سال ۲۷۰ به زبان هندی ترجمه شده است. ولی هیچیک از اینها باقی نمانده است.*

یکی از کهنترین آثار بازمانده فارسی^۱ ترجمه تفسیر بزرگ خبیری (متوفی در بغداد ۳۱۰) است که به فرمان ابوصالح منصور بن نوح سامانی، در مانروای ماوراءالنهر و خراسان (۳۵۰-۳۶۶) انجام گرفت. تاریخ دقیق آن مذکور نیست ولی در دیباچه فارسی آن گفته شده که این مهم به چه ترتیب انجام یافت: منصور بن نوح سامانی پس از استفتاء از علماء در باره مشروعیت ترجمه قرآن مجید به فارسی، فرمان داد که این کار

* *Index translationum. Assim*; the catalogues of the British Library, India Office Library, Cambridge University Library and others; J. C. Lobherz, *Dissertatio historico-philologico-theologica de Alcoran versionibus...*, Nuremberg 1704; C. F. Schnurrer, *Bibliotheca arabica*, Halle 1811; A. Chauvin, *Bibliographie des ouvrages arabes ou relatifs aux arabes...*, Le Coran et sa tradition, Liège and Leipzig 1910; M. Hamidullah, *Quran in every language*, Hyderabad Deccan 1939 (continued in *Pensée chiite*, iii-xii, 1960-2, revised ed. *France-Islam*, ii, 1967-).; M. Zwemer, *Translations of the Koran*, in *MW*, v (1915), 244-61; W. S. Woolworth, *A biography of Koran texts and translations*, in *MW*, xvii (1927), 279-89.

^۱ در باره ترجمه‌های فارسی قرآن کریم که نویسنده مقاله اشاراتی گذرا به آن کرده است در آینده، ان شاء الله مقاله‌ای مفصل در این مجله نشر خواهد شد. (تحقیقات اسلامی)

به دست علمای شهرهای مملکت صورت پذیرد. استوری^۲ چندین نسخه خطی را ذکر کرده، که قدیمترین آنها، متعلق به حدود ۶۰۰، در رامپور است. ترجمه و تفسیری که احتمالاً متأخرتر از ترجمه تفسیر طبری نیست اثری است که نسخه ای از آن به دست شخصی به نام محمد بن ابی الفتح در ۶۲۸ کتابت (و شاید تألیف) شده است. این نسخه در کتابخانه دانشگاه کیمبریج محفوظ است و ادوارد براون آن را توصیف کرده است. استوری در تألیف خود فهرستی از ۴۸ ترجمه و تفسیر تاریخ دار، و در ضمیمه تألیف، ۷۴ تفسیر با عنوان و بی عنوان را آورده و منتخبی از ۸ تفسیر بی نام و نشان و نمونه هایی از ترجمه های متعددی مجهول المؤلف که در مجموعه های نسخه های خطی فارسی و هندی و غیره یافته می شود، و بعضی کتابهای چاپ سنگی را ذکر کرده است. در ترجمه روسی برگل - برشچوسکی^۳ از تألیف استوری (<ادبیات فارسی>، مسکو ۱۹۷۲) نسخه های خطی قدیمیتری از ترجمه طبری (بورسه ۵۶۲ و اواخر قرن ششم) و همچنین ۲۵۰ ترجمه و تفسیر دیگر، مذکور است. در واتیکان ترجمه ای فارسی از قرآن کریم هست که به خط لاتینی نوشته شده است.

ترجمه فارسی تفسیر طبری مبنای نخستین ترجمه ترکی واقع شد که زکی ولیدی طوغان آن را همزمان با خود متن فارسی می داند ولی به نظر اینان^۵ متعلق به نیمه اول قرن پنجم/یازدهم است.

می گویند که بیش از ۷۰ ترجمه ترکی وجود دارد که متعلق به لااقل قرن پنجم/یازدهم به بعد است، و صدها نسخه خطی از آنها در مجموعه های خصوصی و عمومی یافته می شوند، و اینها غالباً به چاپ هم رسیده است. این ترجمه ها به زبانهای گوناگون ترکی شرقی و غربی و به خطهای اویغوری و عربی یا به خط لاتینی است، و لااقل چهار آوانگاری از متن عربی قرآن به ترکی کنونی وجود دارد.*

2. Storey 3. Breġel-Borshċevsky

* وجود شود به ترجمه روسی این اثر: ادبیات فارسی بر مبنای تألیف استوری. ترجمه یحیی آدین بود دیگران، تهران، ۶۲ - ج ۱، ص ۲۷۸-۹۷. (مترجم)

5. Inan

* E. G. Browne, *Description of an old Persian commentary on the Kor'ân*, in *JRAS* (1894), 417-524; A. Bodroliġeti, *The Persian translation of the Koran in Lāzā letters*, in *Acta Or. Hung.* xiii (1961), 261-76; Zeki Velidi Togan, *The earliest translation of the Quran into Turkish*, in *Islam Tetkikleri Enst. Dergisi*, iv (1964), 1-19; Abdolxadir Inan, *Kur'ân-i*

زبانهای هند و پاکستان. از میان ترجمه‌های بسیاری که به زبان اردو وجود دارد، قدیمترین آنها، بنا به مشهوره، به دست شاه عبدالقادر و شاه رفیع‌الدین انجام گرفته که اردو عموی واعظ و فاضل شهر محمد اسمعیل شهید (۱۱۹۳-۱۲۴۶) بودند. در فهرست کتب هندوستانی موزه بریتانیا نمونه‌های بیشماری از ترجمه‌های قرآن بزبانهای هندوستانی یافت می‌شود که از آن جمله ترجمه‌هایی است که به دست مسیحیان انجام شده و با حروف لاتینی به چاپ رسیده است. درباره این ترجمه‌های اردو تفصیلاتی در کتابشاسیهای انجمن ترقی اردو-پاکستان (ج ۱، گراچی ۱۹۶۱) و عبدالستار چهودهری (۱۹۷۴) منتشر شده است.

در دیگر زبانهای هند و آریایی و دراویدی، ترجمه‌هایی به آسامی، بنگالی (یکی از بیشمار ترجمه‌ها، ترجمه ۱۹۰۸ بقلم ویلیام گلدساک^۶ است که در مجله <جهان اسلام>^۷، دوره ۵ (۱۹۱۵)، ص ۲۵۴-۲۵۵، معرفی شده است)، گجراتی، هندی، کشمیری، مراتی، اوریه‌ای، پنجابی (غالباً همراه با ترجمه فارسی و متن عربی)، پشتو، سنسکریت (شون^۸، ۱۰)، سندی (آنه ماری شیمل^۹ آن را در مجله <مشرق>^{۱۰} دوره ۱۶ (۱۹۶۳)، ص ۲۲۴-۲۴۳، بررسی کرده)، و به زبانهای دراویدی (سینهای، تامیل و تلگو و مالایالام) وجود دارد.

زبانهای جنوب خاوری آسیا، ترجمه‌های بسیاری به مالایایی و اندونزیایی در فهرستها و کتابنگارها به چشم می‌خورد، و همچنین ترجمه‌هایی به دیگر زبانهای اندونزیایی. ترجمه‌ای برمه‌ای همراه با متن قرآن اثر شخصی به نام حاجی نورالدین معروف به حاجی لو، که در ۱۹۳۸ منتشر شده در کتابخانه بریتانیا (<فهرست عربی موزه بریتانیا>، ضمیمه دوم) یافت می‌شود. تینکر^{۱۱} می‌گوید که یونو^{۱۲} که در ۱۹۵۵

→
Karim'in türkçe tercümelere üzerinde bir inceleme, Ankara 1961; J. K. Birge, *Turkish translations of the Koran*, in *MW*, xxviii (1938), 394-9; J. Eckmann, *Eastern Turkic translations of the Koran*, in *Studia Turcica*, ed. L. Ligeti, 1971, 149-59; idem, *Middle Turkic glosses of the Rylands interlinear Koran translation*, Budapest 1976; Yasaroğlu, in M. Hamidullah, *Kur'an-i Kerim tarihi ve türkçe tercümelere bibliyografyası*, Istanbul 1965.

6. Rev. Wm. Goldsack
7. *Moslim World*
8. Chauvin

9. A. M. Schimmel
10. *Oriens*
11. H. Tinker

12. U. Nu

تحقیقات اسلامی

خست وزیر بود، اجرای طرحی را برای ترجمه قرآن به آن زبان آغاز کرد. دو ترجمه به
لندنی (یکی همراه با متن قرآن) که در سالهای ۱۹۶۸ و ۱۹۷۱ صورت گرفته، در
ایخانه ویسن دانشگاه کرنل وجود دارد.*

زبانهای خاور دور (چینی و ژاپنی). چندین تألیف قرن نوزدهم و بیستم حاوی
نخباتی از قرآن به زبان چینی است که گاهی همراه با تفسیر است. نسخه ای خطی که
مان می رود متعلق به حدود ۱۸۰۰ باشد و حاوی قطعاتی از قرآن و ادعیه است که از
پل عربی به اصوات چینی آوانگاری شده است، در مدرسه مطالعات شرقی و
ریقایی^{۱۳} دانشگاه لندن وجود دارد. ترجمه قرآن به چینی به توصیه ساکوما^{۱۴} انجام
افت. وی بازرگانی ژاپنی بود که به اسلام گرویده بود و در ۱۹۲۵ روزنامه مترقی ولی
عمر موکیانگ^{۱۵} را تأسیس کرد. منبع دیگری می گوید که در همان سال اجرای
جهت کاملی را انجمن اسلامی بین المللی^{۱۶} بررسی می کرد. ترجمه دیگری در موزه
تانیا هست، همراه با تفسیر، که شیه تزو-چو^{۱۷} و دیگران از روی متنهای انگلیسی
مه کرده اند (تاییه، ۱۹۵۸).

ترجمه های ژاپنی توشیهیکو ایزوتسو^{۱۸} و تاناکا شیرو^{۱۹} در چندین چاپ در
های ۱۹۵۰ و ۶۰ و ۷۰ منتشر شده است.*

زبانهای غیراسلامی خاور نزدیک. سه نسخه خطی از ترجمه های عبری (در
مفرد، کیمبریج و کتابخانه کنگره) وجود دارد که دوتای اول از روی ترجمه ایتالیایی
وابنه^{۲۰} و سومی از ترجمه هلندی گلازه ماکر^{۲۱} صورت گرفته است. این سه از

* *Catalogus van de Bibl. v. het Kon. Inst. v. Taat-, Land- en Volkenk. and suppl.*; Ockel
Catalogus van boeken en tijdschriften uitgegeven in Ned. Oost-Indië, 1870 (-1953);
Tinker, art. BURMA.

13. School of Oriental and African Studies

14. Sakuma

15. *Mu Kiang*

16. International Muslim Association

17. Shih Tzu-Chou

18. Toshihiko Izutsu

19. Tanaka Shiro

* *Un commentaire chinois du Coran*, in *RMM*, iv (1908), 540-7; J. Mason, *Notes on Cl.
Mohammadan literature*, in *J. North China Branch RAS*, lvi (1925), 172-215; R. A. S;
Christ in the Chinese Koran, in *MW*, xxvii (1937), 72-83.

20. Arrivabene

21. Glazemaker

حیث تاریخ مقدم بر ترجمه مستقیم هرمان (حیم) رکندورف^{۲۲} (لایپزیگ، ۱۸۵۷) از عربی است. در ترجمه دیگر هم از آن پس به چاپ رسیده است: یکی ترجمه جوزف جونل ریولین^{۲۳} (تل آویو ۱۹۳۶-۱۹۴۱ و چاپ دوم، ۱۹۶۳) و دیگری ترجمه آهارون بن شمش^{۲۴} (رامات گان^{۲۵}، ۱۹۷۱).

منقولاتی از قرآن به زبان سریانی در رده‌ای که نویسنده‌ای به نام برصلیبی^{۲۶} (متوفی ۱۱۷۱) بضمّ یهود و نسطوریا و مسلمانان نگاشته است دیده می‌شود. نسخه‌ای خطی از این تألیف در کتابخانه جان ریلندز^{۲۷} دانشگاه منچستر و نسخه دیگری در موزه سامی^{۲۸} دانشگاه هاروارد وجود دارد. مسلم نیست که یک ترجمه کامل سریانی هرگز وجود داشته بوده باشد.

در کتابخانه دولتی بهوپال^{۲۹} قرآنی به ارمنی کلاسیک وجود دارد که یکی از کثیشان اچمیادزین^{۳۰} به نام استفانس ایلیوی^{۳۱} از لاتینی ترجمه کرده است. این نسخه که به خطی بسیار خوش نوشته شده، فاقد صفحه‌عنوان و تاریخ است ولی گمان می‌رود که متعلق به نیمه اول قرن هفدهم باشد. ترجمه دیگری به زبان ارمنی که به‌مراه زندگینامه‌ای از پیامبر اکرم (ص) بقلم لرون لارنس^{۳۲} در استانبول منتشر شده است (جزء سوم آن در ۱۹۱۲)، ترجمه‌ای است از روی ترجمه‌های فرانسوی ساواری^{۳۳} و کازیمیرسکی^{۳۴}.

ترجمه‌ای به زبان گرجی (تفلیس ۱۹۰۶) در مجموعه واردراپ^{۳۵} کتابخانه بادلیان موجود است.*

زبانهای آفریقایی. سه ترجمه از قرآن به زبان سواحلی وجود دارد، مترجم یکی

22. Hermann (Hayyim) Reckendorf
23. Joseph Joel Rivlin
24. Aharon Ben-Shemesh
25. Ramath Gan
26. Barsalbi
27. John Rylands
28. Semitic Museum

29. Bhopal
30. Echmiadzin
31. Stephanos of Ilov
32. Leron Larenc
33. Savary
34. Kasimirski
35. Wardrop Collection

* M. M. Weinstein, *A Hebrew Qur'an manuscript*, in *Studies in bibliography and booklore*, (Cincinnati), x (1971-2), 19-43; A. Mingana, *An ancient Syriac translation of the Qur'an*, in *Bull. John Rylands Libr.*, ix (1925), 188-235, and repr.; J. Rendel Harris, *The new text of the Qur'an*, *ibid.*, x (1926), 219-22; Mesrob J. Seth, *A manuscript Koran in Classical Armenian*, in *JASB*, N. S. xix (1929), 291-4.

مسیحی و دیگری احمدی (فادیانی) و سومی مسلمان شافعی مذهب است. قدیمترین این سه ترجمه از میلفی مسیحی بنام گادفری دیل^{۳۶} وابسته به «بعثت دانشگاهها برای آفریقای مرکزی»^{۳۷} است که در ۱۹۲۳ در لندن منتشر شده است.

ترجمه احمدی (نایروبی ۱۹۵۳، چاپ دوم ۱۹۷۱) را شیخ مبارک احمدی، سر میلفی «بعثت اسلامی احمدیه»^{۳۸} در مشرق آفریقا، انجام داده است. و ترجمه اسلامی بقلم شیخ عبدالله صالح الفارسی شفعی است که جزء جزء میان سالهای ۱۹۵۶ و ۱۹۶۲ در زنگبار،^{۳۹} منتشر می شد و سپس در یک مجلد در بنگالور^{۴۰} (۱۹۴۹) و بوسیله «بنیاد اسلامی» در نایروبی (۱۹۵۶) منتشر شده است.

ترجمه هایی به دیگر زبانه های آفریقایی، به زبان یوروبا (بوسیله م. س. کول،^{۴۱} لاگوس، ۱۹۲۴)، گانه («بعثت اسلامی احمدیه اوگاندا»، ۱۹۶۵) و آمهری (آدیس آبابا، ۱۹۶۱) وجود دارد. هانری باسه^{۴۲} احتمال وجود ترجمه های بربری را بررسی کرده است.*

زبانهای اروپایی، ترجمه لاتینی رابرت کتونی^{۴۳} که به فرمان پیر جلیل^{۴۴} رئیس دیر کلونی،^{۴۵} در ۱۱۲۳/۵۲۸ به انجام رسید، نسخه ای از آن به خط خود مترجم در «کتابخانه قورخانه»^{۴۶} در پاریس وجود دارد. گفته اند که رابرت در ترجمه خود «میل داشته است که نیش و کنایه قبیح و مستهجن بزند، یا اینکه تعبیری مستبعد ولی ناخوشایند از مطالبی را به تعبیر محتمل ولی معمولی و نجیبانه ترجیح دهد» (ن. دانیل، <اسلام و غرب...>،^{۴۷} ادنبرگ، ۱۹۶۰، ← فهرست اعلام، زیر Ketton).

36. Godfrey Dale

37. Universities Mission for Central Africa

38. Ahmadiyya Muslim Mission

39. Zanzibar

*H. Basset, *Essai sur la littérature des Berbères*, Algiers 1920, 73-4; G. Dale, *A Swahili translation of the Koran*, in *MW*, xiv (1924), 5-9; V. Monteil, *Un Coran ahmadi en Swahili*, in *Bull. IFAN*, xxix, B (1967), 479-95; J. D. Holway, *The Qur'an in Swahili; three translations*, in *MW*, lxi (1971), 102-10.

43. Robert of Ketton

44. Peter the Venerable

40. Bangai:re

41. Rev. M. S. Cole

42. Henri Basset

45. Cluny

46. Bibliothèque de l'Arsenal

47. N. Daniel, *Islam and the West, the making of an image*

کارز ابرت مبنایی شد برای چندین ترجمه در قرون وسطی، ولی ظاهراً برای مترجم قدیم دیگری، مارک طلیطله‌ای،^{۴۸} ناشناخته بود. در قرن هفدهم، دومینیکوس گرمانوس^{۴۹} دوباره آن را استنساخ کرد. نسخه‌هایی از آن در مونپلیه^{۵۰} و اسکوریال^{۵۱} وجود دارد، و تئودور بیبلیاندر (بوخمان)^{۵۲} آن را در مجموعه مخطوطات کلونی^{۵۳} همراه با آثار گوناگون دیگری از تبلیغات مسیحی در سه چاپ در ۱۵۴۳ در بال^{۵۴} و یک چاپ در ۱۵۵۰ با مقدمه‌ای بقلم مارتین لوتر^{۵۵} در زوریخ منتشر کرد.

نخستین ترجمه به یک زبان جدید اروپایی ترجمه ایتالیایی آندرتا آریوانته^{۵۶} است که در ۱۵۴۷ انتشار یافت. گرچه مترجم آن مدعی است که مستقیماً از عربی ترجمه کرده، ولی آشکار است که کارش ترجمه یا تحریری از متن رابرت کتونی (چاپ بیبلیاندر) است. از روی ترجمه ایتالیایی آریوانته نخستین ترجمه آلمانی انجام شد که بقلم زلومن شوایگر،^{۵۷} واعظ کلیسای فراونن کیرشه^{۵۸} شهر نورنبرگ، بود. ترجمه شوایگر بنوبه خود مبنای نخستین ترجمه هلندی قرار گرفت که بدون نام مترجم در ۱۶۸۱ منتشر شد.

نخستین ترجمه فرانسوی، که بقلم آندره دوریه^{۵۹} بود، در چاپهایی بسیار متعدد میان سالهای ۱۶۴۷ و ۱۷۷۵ انتشار یافت. همه چاپها حاوی مقدمه‌ای به عنوان «خلاصه‌ای از مذهب ترکها» است. این ترجمه بنوبه خود مبنای نخستین ترجمه انگلیسی قرآن، بقلم الگرندراس،^{۶۰} و همچنین ترجمه‌های هلندی (بقلم گلازه ماکر)^{۶۱} و آلمانی (بقلم لانگه)^{۶۲} و روسی (بوسیله پستنیکیف و وریووکین)^{۶۳} گردید.

دومین ترجمه لاتینی مستقیماً از متن عربی بوسیله لودوویکو ماراتچی^{۶۴} صورت گرفت، که نخست در ۱۶۹۵ و دومین بار، با اضافات و تعلیقات، بوسیله رنکسیوس^{۶۵} در ۱۷۲۱ انتشار یافت. این ترجمه را نرتز^{۶۶} به آلمانی برگرداند.

48. Marc of Toledo
49. Dominicus Germanus
50. Montpelier
51. Escorial
52. Theodor Bibliander (Buchmann)
53. Chuniac corpus
54. Basel
55. Martin Luther
56. Andrea Arrivabene
57. Solomon Schweiggger

58. Frauenkirche
59. André du Ryer
60. Alexander Ross
61. Glazemaker
62. Lange
63. Postnikov & Veryovkin
64. Ludovico - Marracci/Marracci
65. Reineccius
66. Nerreter

در قرن هجدهم ترجمه‌های مستقیمی از اصل عربی به انگلیسی (بقلم سیل؛^{۶۷} چاپ اول، ۱۷۳۴)، فرانسوی (بقلم ساواری، ۱۷۵۱) و آلمانی (بقلم بوینزن،^{۶۸} ۱۷۷۳) انجام گرفت. ترجمه سیل تقریباً دو قرن در کشورهای انگلیسی زبان رونق و رواج داشت؛ مقدمه معروف او، که بعقیده نالینو،^{۶۹} مبتنی بر نوشته‌های ماراتچی و ادوارد پوکاکو اکبر^{۷۰} بود، به چندین زبان اروپایی ترجمه شد. حتی مبلغان پروتستان در مصر آن را به عربی ترجمه کردند.

ترجمه ساواری، بعقیده شوَن، مسلماً از روی ترجمه لاتینی ماراتچی صورت گرفته است. امتیاز آن این است که (بنابر صفحه عنوان یکی از چاپهای آن) در ۱۱۵۶ هجری قمری در مکه منتشر شده است؛ ترجمه فرانسوی دیگر از کازمیرسکی است که مدت مدیدی رونق داشته است و هنوز هم مانند ترجمه ساواری باز منتشر می‌شود. پوتیه^{۷۱} از کازمیرسکی درخواست کرده بود که در ترجمه ساواری تجدیدنظر کند. ولی کازمیرسکی ترجیح داد که ترجمه تازه‌ای مستقیماً از عربی و با استفاده از آثار ماراتچی و سیل به انجام رساند.

در سراسر قرن نوزدهم، ترجمه‌هایی از قرآن معمولاً بدون تحققت از متن عربی به عمل آمد. در قرن بیستم، نخستین ترجمه‌های انگلیسی مسلمانان پدیدار شد. فرقه احمدیه (قادیانیه) شروع به نشر قرآن با ترجمه‌هایی به زبانهای اروپایی و حتی آفریقایی کرد. در دوران اخیر بسیاری از برجسته‌ترین عرب‌پژوهان و اسلام‌شناسان از این حکم آفیش^{۷۲} که «فقط فضیلتی درجه دو و سه جرات اقدام به ترجمه قرآن می‌نمایند»، تزلزل به خود راه نداده قرآن را به همه زبانهای عمده اروپا ترجمه کرده‌اند.

فهرست اجمالی ترجمه‌های قرآن به زبانهای اروپایی:

- آفریکانس: ^{۷۳} مجهول المترجم، ۱۹۵۰؛ م. ا. بیکر^{۷۴}، ۱۹۶۱.
 بلغاری: لیک^{۷۵}، ۱۹۰۲-۵؛ تومو و سکولو^{۷۶}، حدود ۱۹۳۰.
 چک: وزلی^{۷۷}، ۱۹۱۳-۲۵؛ نیکل^{۷۸}، ۱۹۳۴؛ هر بک^{۷۹}، ۱۹۷۲.

67. Sale

68. Boysen

69. Nallino

70. Edward Pococke senior

71. Pauthier

72. A. Fischer

73. Afrikaans

74. M. A. Baker

75. Lica

76. Tomov & Skulov

77. Vesely

78. Nykl

79. Hrbek

ترجمه‌های موجود قرآن کریم به زبانهای گوناگون

دانمارکی: مادن^{۸۰}، ۱۹۶۷؛ منتخباتی به ترتیب زمانی، بول^{۸۱}، ۱۹۲۱، چاپ دوم، ۱۹۵۴.

هلندی: مجهول المترجم، ۱۶۴۱؛ گلازه ماکر، ۱۶۵۸، ۱۶۹۶، ۱۶۹۸، ۱۷۰۷، ۱۷۲۱، ۱۷۳۴؛ تولنس^{۸۲}، ۱۸۵۹؛ کیزر^{۸۳}، ۱۸۶۰، ۱۸۷۹؛ بشیرالدین احمد (احمدیه)، ۱۹۵۳؛ کرامرس^{۸۴}، ۱۹۵۶، ۱۹۶۵، ۱۹۶۹.

انگلیسی: ترجمه‌های مسیحیان: راس، ۱۶۴۹، ۱۶۸۸، ۱۷۱۹، ۱۸۰۶؛ سیل، ۱۷۳۴-۱۸۹۲؛ ترجمه‌های آمریکایی، ۱۸۳۳-۱۹۲۳؛ رادول^{۸۵}، ۱۸۶۱، ۱۸۷۶، ۱۹۰۱ (تجدید چاپ مکرر تا ۱۹۶۳)؛ پالم^{۸۶}، ۱۸۸۰، ۱۹۰۰ (تجدید طبع مکرر تا ۱۹۶۵)؛ بل^{۸۷}، ۱۹۳۷-۱۹۳۹ آربری^{۸۸}، ۱۹۵۵ (تجدید چاپ در ۱۹۶۳، ۱۹۶۴، ۱۹۶۹، ۱۹۷۱). ترجمه‌های بسیار بوسیله مسلمانها، از جمله: پیکتال^{۸۹}، ۱۹۳۰ و غیره، چاپهای دوزبانه ۱۹۳۸، ۱۹۷۶؛ ع. یوسف علی، ۱۹۳۴ و غیره؛ داود^{۹۰}، ۱۹۵۶ و غیره، و ترجمه‌های احمدیه.

فنلاندی: آهسن بوره^{۹۱}، ۱۹۴۲؛ آرو^{۹۲}، ۱۹۵۷.

فرانسوی: دوریه^{۹۳}، چاپهای بسیار، ۱۶۴۷-۱۷۷۵؛ ساواری، ۱۷۵۱-۱۹۶۰؛ کازمیرسکی، ۱۸۴۰-۱۹۷۰؛ فاطمه-زیده^{۹۴}، ۱۸۶۱؛ مونت^{۹۵}، ۱۹۲۹؛ لایمیش^{۹۶}، ۱۹۳۱؛ پسل و تیجانی^{۹۷}، ۱۹۳۶؛ بلاشر^{۹۸}، ۱۹۴۹-۱۹۵۰، ۱۹۵۷، ۱۹۶۶؛ رجبلی^{۹۹} (جزیره موریس)، ۱۹۲۹؛ مرسیه^{۱۰۰}، ۱۹۵۶؛ قدیره^{۱۰۱}، ۱۹۵۷؛ حمیدالله^{۱۰۲}، ۱۹۵۹، ۱۹۶۶؛ ماسن^{۱۰۳}، ۱۹۶۷؛ سی یوبکر حمزه^{۱۰۴}، ۱۹۷۲. آلمانی: شوایگر، ۱۶۱۶، ۱۶۲۳، ۱۶۵۹؛ لانگه، ۱۶۸۸؛ نرتز، ۱۷۰۳؛ آرنلد^{۱۰۵}،

80. Madsen
81. Buhl
82. Tollens
83. Keyzer
84. Kramers
85. Rodwell
86. Palmer
87. Bell
88. Arberry
89. Pickthall
90. Dawood
91. Ahsen Böre
92. Aro

93. Du Ryer
94. Fatma - Zaida
95. Montet
96. Laïmèche
97. Pesle & Tidjani
98. Blachère
99. Rajabalee
100. Mercier
101. Ghedira
102. Hamidullah
103. Masson
104. Si Boubakeur Hamza
105. Arnold

- ۱۷۴۶؛ مگرلین^{۱۰۶}، ۱۷۲۲؛ بویزن، ۱۷۷۳، ۱۷۷۵؛ وال^{۱۰۷}، ۱۸۲۸؛ اولمان^{۱۰۸}،
 ۱۸۴۰-۱۹۵۹ (۱۰ چاپ)؛ گریگول^{۱۰۹}، ۱۹۰۱، چاپ دیگری بی تاریخ؛ هنینگ^{۱۱۰}،
 ۱۹۰۱، ۱۹۶۰، ۱۹۶۸؛ گلدشمیت^{۱۱۱}، ۱۹۱۶؛ اُبیر^{۱۱۲}، ۱۹۵۷؛ صدرالدین، ۱۹۳۹؛
 ترجمه های احمدیه، ۱۹۵۴، ۱۹۵۹؛ پارت^{۱۱۳}، ۱۹۶۶، ۱۹۷۷، چاپ دوم، ۱۹۸۰،
 یونانی؛ پنتاکه^{۱۱۴}، ۱۸۷۸، ۱۸۸۶ و غیره؛ زگرافو - مرانیو^{۱۱۵}، ۱۹۵۹،
 بھارستانی؛ زدمایر^{۱۱۶}، ۱۸۳۱؛ زکولای^{۱۱۷}، ۱۸۵۴،
 ایتالیایی؛ آریوایتنه، ۱۵۳۷، ۱۵۴۸، ۱۹۱۲؛ کالزا^{۱۱۸}، ۱۸۴۷؛ مجهول المترجم،
 ۱۸۸۲، ۱۹۱۲، ۱۹۱۳؛ واکاسی^{۱۱۹}، ۱۹۱۴؛ بونلی^{۱۲۰}، ۱۹۲۹، ۱۹۴۰ (تجدید طبع
 در ۱۹۴۸، ۱۹۵۶)؛ بنزانی^{۱۲۱}، ۱۹۵۵، ۱۹۶۱؛ مورنو^{۱۲۲}، ۱۹۶۷، ۱۹۶۹؛
 ویولانتہ^{۱۲۳}، بی تاریخ،
 لاتینی؛ رابرت کتونی، ۱۵۴۳، ۱۵۵۰؛ ماراتچی، ۱۶۹۸، ۱۷۲۱،
 ہستانی؛ سوپولوسکی^{۱۲۴}، ۱۸۲۸؛ بوتساکی^{۱۲۵}، ۱۸۵۸،
 ہرغالی؛ مجهول المترجم، ۱۸۸۲؛ کاسترو^{۱۲۶}، ۱۹۶۴،
 رومانیایی؛ ایزوپسکول^{۱۲۷}، ۱۹۱۲،
 روسی؛ پستنیف، ۱۷۱۶؛ وریووکین، ۱۷۹۰؛ کلماکف^{۱۲۸}، ۱۷۹۲؛ نیکلایف^{۱۲۹}،
 ۱۸۶۴-۱۹۰۱ (۵ چاپ)؛ وگوسلاوسکی^{۱۳۰}، ۱۸۷۱ (فقط بہ صورت مخطوط)؛
 سابلوکف^{۱۳۱}، ۱۸۷۷-۱۸۷۹، ۱۸۹۴-۱۸۹۸، ۱۹۰۷؛ کریسکی^{۱۳۲}، ۱۹۰۲،
 ۱۹۰۵، ۱۹۱۶؛ کراچکوسکی^{۱۳۳}، ۱۹۶۳،

106. Megetlin
 107. Wahl
 108. Ulimann
 109. Grigull
 110. Henning
 111. Goldschmidt
 112. Aubier
 113. Paret
 114. Pentake
 115. Zographou - Meraniou
 116. Szdmajer
 117. Szokolay
 118. Calza
 119. Fracassi

120. Bonelli
 121. Bisani
 122. Mereno
 123. Vriante
 124. Stolewski
 125. E. zacki
 126. Castro
 127. Isgescul
 128. Kimakov
 129. Kolaev
 130. Sogslavski
 131. Szlukov
 132. Fimskiy
 133. Krackovskiy

صرب و کروآتی: لیوبیبراتیچ^{۱۳۲}، ۱۸۹۵؛ پانجا^{۱۳۵} و چائوشویچ^{۱۳۶} ۱۹۳۶، ۱۹۶۱؛ کرایگ^{۱۳۷}، ۱۹۳۷.

اسپانیائی: گریبر روبلسی^{۱۳۸}، ۱۸۴۴؛ آرتیز پوئیلائی^{۱۳۹}، ۱۸۷۲؛ مورجوندو^{۱۴۰}، ۱۸۷۵؛ مجهول المترجم، ۱۹۳۱؛ برگوا^{۱۴۱}، ۱۹۳۱ (۹ چاپ تا ۱۹۷۰)؛ کانسینوس آسنس^{۱۴۲}، ۱۹۵۱ (۵ چاپ تا ۱۹۶۳)؛ ورنٹ گینس^{۱۴۳}، ۱۹۵۳، ۱۹۶۳؛ مجهول المترجم، ۱۹۶۰؛ کاردونا کاسترو^{۱۴۴}، ۱۹۶۵. مجهول المترجم، ۱۹۶۵؛ هر ناندز کاتا^{۱۴۵}، بی تاریخ؛ گارسیا براوو^{۱۴۶}، بی تاریخ؛ مجهول المترجم، بی تاریخ. سوئدی: کروسنستولیه^{۱۴۷}، ۱۸۴۳؛ تورنبرگ^{۱۴۸}، ۱۸۷۴؛ زترستن^{۱۴۹}، ۱۹۱۷؛ اهلمارکس^{۱۵۰}، ۱۹۶۱.

ترجمه‌های بخشهایی از قرآن به زبان آلبانیایی و نروژی. و نسخه خطی يك ترجمه اوکرائیایی بقلم ولودیمیر لزویج^{۱۵۱}.

134. Ljubibratić	143. Vernet Ginés
135. Pandža	144. Cardona Castro
136. Čaušević	145. Hernandez Catá
137. Karabeg	146. Garcia Bravo
138. Gerber de Robles	147. Crusenstolpe
139. Ortiz de La Puebla	148. Tornberg
140. Murguiondo	149. Zettersteén
141. Bergua	150. Ohlmarks
142. Cansinos Assens	151. Volodymyr Lezevyc

* J. Kritzke, *Robert of Ketton's translation of the Qur'an*, in *IQ*, ii (1955), 309-12; M. Th. d'Alverny, *Deux traductions latines du Coran au Moyen Age*, in *Archives hist. doctr. lit. Moyen Age*, xxii-xxiv (1947-8), 69-131; W. K[öhler], *Zu Biblianders Koran-Ausgabe*, in *Zwingliana*, iii (1913-20), 349-50; M. Th. D'Alverny, *G. Vajda, Marc de Tolède, traducteur d'Ibn Tumart*, in *And*, xvi (1951), 99-140, 259-307, xvii (1952), 1-56, esp. xvi, 260-8; C. de Frede, *La prima traduzione italiana del Corano...*, Naples 1967; Denison Ross, *Ludovico Marracci*, in *BSOS*, ii (1921-31), 117-23; C. Nallino, *Le fonti arabe manoscritte dell'opera di Ludovico Marracci sul Corano*, in *Rend. Accad. Lincei, Cl. Sci. mor. Stor. filol.*, ser. 6, vii (1931), 303-49; A. Bausani, *On some recent translations of the Qur'an*, in *Numen*, iv (1957), 75-81; W. A. Bijlefeld, *Some recent contributions to Qur'anic studies*, in *MW*, lxiv (1974), 79-102, 172-9, 259-74; A. Fischer, *Der Wert der vorhandenen Koran-Übersetzungen und Sure III*, Leipzig 1937; M. Hamidullah, *Le Coran, traduction intégrale, avec une bibliographie de toutes les traductions... en langues européennes*, Paris 1966; J. Vernet, *Traducciones moriscas de El Corán*, in *Der Orient in der Forschung, Festschrift für Otto Spies*, Wiesbaden 1967, 686-705; J. D. Pearson, *Bibliography of translations of the Koran into European languages*, in *Cambridge history of Arabic literature* (forthcoming).